

Bidrag til fynske Kirkers og Præstekalds Historie.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Efterfølgende Bidrag ere fornemmelig hentede fra Bispearkivet i Odense, der indeholder en Rigdom af Oplysninger til Fyns Specialhistorie, særlig naturligvis i kirkelig Henseende, men dog ogsaa meget, der nærmest kan betegnes som hørende til Lokal- og Personalhistorien. Da jeg i sin Tid samlede Materiale til min Udgave af »Danske Kirkelove samt Udvalg af andre Bestemmelser vedrørende Kirken, Skolen og de fattiges Forsørgelse fra Reformationen indtil Christian V's Danske Lov«, gennemgik jeg en betydelig Del af det nævnte Arkiv og fandt derved Lejlighed til at gjøre Samlinger ogsaa i andre Retninger. Adskilligt deraf er allerede offentliggjort i dette Tidsskrift og andesteds¹⁾. Følgende spredte Bidrag vilde formentlig have Interesse for Venner af Specialhistorien, da de ikke hidtil ere fremdragne.

I. Præstevalget i Gislev 1570.

Forskjellige opbevarede Træk vidne om, at Biskop Niels Jespersen i Odense (1560—87) søgte at øve en Ind-

¹⁾ Se Rørdam, Historiske Kildeskrifter 2. R. II, 529 ff.

flydelse paa Præstevalgene i hans Stift, som ikke faldt i Sognebeboernes Smag. Enkelte Gange lykkedes det ham at sætte sin Villie igjennem¹⁾, der gjerne gik ud paa al skaffe ældre, i andre Stillinger vel tjente Personer Præstekald; men i de fleste Tilfælde synes han dog at være kommen til kort overfor den ihærdige Modstand fra Menighedernes Side, naar disse havde Øje paa en eller anden ung Mand, sædvanlig en Søn af den sidst afgaaede Præst, som de ønskede sig. Nærværende Sag er et Exempel i sidstnævnte Retning. Desværre savne vi Udtalelser fra Biskoppens Side, der kunne tjene til at vise, hvorpaa han grundede sin Modstand mod den Kandidat, som Menigheden i Gislev med stor Kraft og tilsidst ogsaa med Held søgte at sætte igjennem. De fleste af de følgende Breve ere fra Provsten i Gudme Herred, Hr. Rasmus Hansen i Hesselager, der ganske havde sluttet sig til Biskoppens Opfattelse, men ligesom denne tilsidst maatte give tabt.

1.

Gratiam et pacem per filium Dei.

Kierre D. Episcopo, nesth mynn ødmyge, wnderdanighe och tilbørliige tackseyelse for alle welgierninger, huilcke Gudh almectigste eder belønne etc. Giffuer iegh eder wnderdanneligen tiillkiende, atth thenn Dannemandh Her Frandz wdj Gisle, myn medbroder och herredzprest, er hedenfaren och affsoffuett aff thenne forgengeliige werden, och bleff begraffuen pridie omnium Sanctorum nesth forleden. Saa haffde iegh gierne førre schriffuett eder tiill der om, tha wiste iegh icke før ænn i affthens, atth i wore hiem kommen etc. Saa haffuer iegh wdi dagh (effther Konge Matts Ordinantz) werreth her wdi for^{ne} Gisle kircke, och effther tiennisthen formanet sognefolckett atth alwarligen giørre bønner tiill Gud i Himmelen om en godh, from, lerdtt och bequem persona atth bekomme till for^{ne}

¹⁾ Se t. Ex. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. I, 69—71.

sognetiæneste egen. Men medh kaldt atth giffue paa nogen haffuer iegh aldelis ladet opstaa, indtiill iegh wiidere faar eders gode raadth och willge ther om atth wiide, och ther fore befalleth kirckewergerne, atth the skulle (effther K. M. Ordinantze) fare tiill eder om saadanne gode raadth etc. Saa haffuer iegh well forstaat, atth sognemendene erre icke offuer eens om samme kaldt atth giffue. Thij nogre aff them erre paa saliige H. Frandzis søns part och wille gierne begere hanom, the andre erre paa Her Frandzis efftherleffuerskis part, atth ther kunde komme en anden dueligh persona tiill kaldet, att hun wedh thet middell icke [motte] bliffue wdkast etc. Saa wore thet well tilbørligt, atth gode, fromme, lerde personer, som lenge haffue thientt wdi scoler eller anderstedz maatte werre saadanne gode sogner nesth etc. Saa wiill iegh ther fore inthet wiidere wdi thette for^{ne} sogne kaldt begynde eller wdrette, før ænn iegh faar eders gode raadth, wilge och schriffuelse ther om atth wiide etc. ther effther iegh megh aldeles wiill retthe. His paucis tuam humanitatem cum vxore et tota familia Deo opt. max. commendans. Raptim ex Gisle 5 Nouembris anno D. 1570.

Tuæ humanitati subiectissimus

Erasmus Johannis.

Udskrift: Venerando viro ac domino M. Nicolao Casparo, Fionicarum ecclesiarum superintendenti diligentissimo, patrono suo summe colendo.

2.

Salutem in filio Dei.

Kierre D. Magister, Episcopo dilectissime, giffuer iegh eder ødmygeliigen tilkiende, atth i gaar waar nogen aff saliige Herr Frandtzis søns slecth hoss megh, aff hwilcke iegh well formerckte theris anslagh atth bekomme thet kaldt till Gisle sogen tiill for^{ne} Her Frandtzes søn; først atth han medh nogen hans wenner haffuer giffuet sigh indh tiill Christoffer Valckendorff de intercessione, der

nesth och bewilget Dele fogeden ther wdi sognet medh nogen andre fogeder tiill Nyborgz slott, huilcke ther haffue beueget the fleste och beste aff sognemendene atth endeligh begere hanom tiill theris sognepresth, och wille och tesligeste hans sagh forhandle hoss leendzmanden, Eskill Gøye, atth thet skall gaa for siigh. Saa siunes megh paa thenne handell, atth thet will noget nær rime segh effther thet kaldt, ther skede i thenne forgangne sommer tiill Werninge sogn. Bedendis edher ther fore, atth i wille betencke the beste raadh her wdi, atth altingh kunde skee till Gudz ære och then menige sogns och hellige kirckes forbedringh, atth icke formøgen trætte och wenighed her wdi skulle opueckis etc. Men for altingh behøffuedes en hefttiigh mandh till thet sognefolck. Gud giffue, mandh kunde finde paa the beste raadh etc. Vale in Christo Jesu. Raptim Hesselager 7 Nouembr. A° D. 70.

Tuæ humanitati addictissimus

Erasmus Johannis.

Udskrift: Sapientia et pietate viro ornatissimo M. Nicolao Casparo ecclesiarum Fionicarum Episcopo vigilantissimo, Patrono suo dilectissimo.

3.

Wy efterskriffne, Her Niels Jensen, sogneprest tiill Ryslinge och Kullerup sogne¹⁾, Hans Nielsen wdy Gisle, Per Effuersen wdy Gisleholme, Hans Spure ibid. Niels Knudsen deygen y Gisle, yuindelige medt Gud kundtgiøre wy witterlige medtt thette wor offne breff, adtt aar efter Gudz byr 1570 Sønddagen nest er sancti Mortens dagh, wor skiicket for oss och danne mendt flere, som same dagh for^{ne} Sogne steffne søgtt hagde, forstandigh mandh Hans Nielsen wdy Gisle, han stodt paa Gisle kiergaar eller sogne steffne och skiødt Hans Fransens skudtz maall, huor-

¹⁾ Ryslinge var den Gang forenet med Ellested, saa det rimelig er en Fejl af Konclipisten, som det synes Degnen i Gislev.

ledis han haffuer forhandlett sigh her wdy sognett boude medtt sin prediken och andet, och om de wille giffue hanum kaldt tiill adt were døres rette sogne prest och sielle sørgere wdy alle maade. Dogh (o: der) tiill suarede den menige almue, som dogh (o: der) till stede wore, och alle roffte høgt medtt itt stæmee och sagde, adt for^{ne} Hans Fransen haffuer skickett sigh erlige och well som en from person wdy alle maade. Och roffte de alle samdrethelige medt itt stæmee och sagde, adtt de wille alle kalle Hans Fransen tiill adt were døres rette sogne prest och sielle sørgere, medt saa skiell adt thett kandt nogenlunde skiee medt superintendentens och lendzmandz samtycke wdy nogen maade; och wor her ingen giensigelse her wdy modt y nogen maade. Paa huilcken ordt och arteckeller begiærede forneffde Hans Nielsen itt wuilligt sogne winde aff xxiiij trofaste dannemend, som vore Christoffer Effuersen wdy Giisle (osv.). Huilcke 24 trofaste dannemendt alle samdirectelige winde paa døres guode tro, siell och sandhed, adt thett saa gick och foer, som forskreffuitt staar. Thett xxiiij erlighe, trofaste dannemendt haffuer windett for oss, thett winde wy forskreffne mendt her neden medt wore Segnette, tryckendes neden for thette wortt offne breff, som giffuit och skreffuitt wor, vt supra dictum est.

Der er afsat Vox til fem Segl, men kun de fire sidste ere paa-trykte. Paa Brevets Bagside er skrevet følgende:

Bekender ieg Niels Jenssen, sogen prest tiill Ryslinge, mett egen handtt scrifft, att ieg icke haffuer verrit paa Gisle sogen steffne, som thette sogne vinde vduyser, oc ey y nogen f. maade mett thennom ther om samtickt.

4.

Salutem per filium Dei.

Kierre domine Episcopo, giffuer iegh eder ødmyge-
liigen tiillkiende, atth iegh waar wdi Gisle kirche i gaar
och holthe tienniste, och siiden talede medh menige sogne-
mendene om en from, lerdtt mandth atth kalle tiill theris

sogne presth wdi saliige Her Frandzis steedh; och leste thenom Kong^e Matt^s Ordinantze fore. Saa haffue the ther effther wdneffndt siu kaldzmendh och giffuett them fuldt-macht. Saa thogh iegh them offuer enn siide atth raade medh them om enn lerdh, bequem personn atth kalle till then sogne tienniste, och formanede them, atth the icke skulle ansee wildt eller wenscaff, gunsth eller gaffuer, men allene Gudz ære och then menige sognefolckis saliighedz forbedring, och ther paa begerede theris suar. Tha ginge samme siu mendh neden i kircken och beraadde them och komme igen och gaffue sadanne endelige suar, atth the kortt aff ingen persone wille giffue kalld tiill samme sogne tienniste wden Hans Frandzen, som menige sogne-mendh tillforn haffue begeret, saa lenge the kunde faa høre eller wiide nogre skiællige orsager, medh huilcke han kandh affwises fraa samme kaldt. Ther fore gaff iegh megh slett fraa theris kaldt, och will ther medh slett inthet haffue atth giørre, før ænn iegh faar edhers gaade raadh och willie ther om atth wiide; och togh megh be-raadt tiill atth noget wille suare tiill samme theris forseett antigen till eller fraa inden dagh otthe dagh etc. Wiider, kierre D. Episcopo, gaff i megh tilkiende, thet siste iegh talede medh eder wdi eders hus, atth i haffde bedett then Dannemandh Her Niels y Ryslinge atth wille holle then tienniste wdj Gisle kircke nogre søndager, meen thet stode i trætte om thet kaldt etc. Saa haffuer Hans Frandzen dogh ligeuall wnderstaadz sigh then tienniste wdj Gisle kircke then forgangne søndagh, dominica 26, och predicket for menige sognefolckett. Om hand haffuer edhers be-fallingh eller tillstandh ther till, weedh iegh icke. Begerer iegh ther for ødmygeligen eders gode raadh och suar medh thette budh, huorledis iegh skall best forhandle wdi thenne sagh etc. Vale in Domino. Raptim Hesselagger 27 Nouembr. A^o 70.

Tuæ humanitati addictissimus
Erasmus Johannis.

Udskrift: Venerando viro M. Nicolao Casparo, Fionicarum ecclesiarum superintendenti diligentissimo, d. et patrono suo dilectissimo.

5.

Gratiam et pacem per Christum.

Kierre Domine Episcopo, Giffuer iegh eder ænn nu ødmygeligen tilkiende, atth iegh nu i dagh waar tredie gangh wdi Gisle kircke medh the kaldzmendh om thet kaldt paa en prest till Gisle sogn, tha staa the nu fasth paa thet kaldt, the haffue giortt paa Hans Frandzen, och menige sognemendh høgeliigh beklage them, atth the icke faar theris tiilbørliige tienniste, och theris kald icke maa gaa for siigh, atth samme persone, som the kalle och begerer, icke maa komme ad examen och offuerhørres effther kongens ordinantze, om han kand findes duelig ther tiill eller ey. Thij før siige the sigh icke kunde eller wille giffue nogen anden persone kaldt, och hues thet them lunge forhales, och ther skeer brysth, och the mister theris tiilbørliige tienniste, tha wille the wiidere haffue sigh beklaget for Øffrigheden. Och siger Her Niels i Ryslinge, atth hand icke kand wiidere besørge then tienniste till Gisle, thi han faar ingen hielp [aff] Her Claus i Herrestedh; thi han thør icke giørret for fru Wiuicke paa Raffnhulth. Beder iegh edher ther fore ødmygeligh, atth i wille biude megh eders gaade raadh och willie tilbage medh thette budh, atth iegh kunde bliffue aff medh them, thi the lader møget ilde och beklage them hordeligen, som the Dannemendh, Her Niels i Ryslinge och Her Hans i Lango, hørde, som iegh haffde medh megh etc. Vale in Christo. Ex Gisle 12 Decembris Anno 70.

Tuæ probitali submiss.

Erasmus Johannis.

De morte cuiusdam eximii viri fama volat, videlicet D. Cancellarii Fris, quam tibi soli dictam volo. Item de præside nouo Nyburgensi: Valchendorff. Hæc omnia sub rosa.

Udskrift: Venerandissimo viro ac domino, Magistro Nicolao Casparo, ecclesiarum Fionicarum superintendenti vigilantissimo, patrono suo summe dilecto.

6.

Vy efftherschreffne, Oluff Remp, Byes Tale Mand vdj Gisle, Hans Spurghe vdj Holme, Peder Perssen ibid. och Rasmus Effuertsen y Ramdruppe, bekiender och giører vitterligt for alle meth thette vort obne Breff, att Søndagen nest effther purificationis Mariæ, Anno Domini 1571, effther som then menighe Mand y Giisle Sogen, som for^{ne} søndagh Giisle sogne steffne søgt haffde, vor begierendis och ombad baade Kircke Verriger, ath the ville handle och tale paa then menighe soghen folckis vegne med hederlig Herre och høylerde Mand M. Niels Jespersen, Superintendens offuer Fyens stict, ath Hans Frantzen, som lowligh kallit er efter Kong^e Matt^s Ordinantz thil en Pastor thil Gisle kircke, motthe for nogle synderlighe och drabelighe Orsagher skyld bliffue staendis vdj samme sit Kald indthil Paaske, och Hans Franssen dissimellom skulle forsørghe sogn folckit theris tilbørlige Thieniste inden och vden Kircke, ath ingen skulle klaghe. Ther oppaa bedis for^{ne} Kircke Verrigher eth fult sogen vinde aff viij trofaste Dannemend, som erre Niels Regensen y Gisle, Oluff Møller ibid., Morthen Villomsen y Holme och Hendrick Persen ibid., gamle Hans Olsen y Ramdruppe och vnge Hans Olsen ibid., Hans Persen i Sannagher och Hans Ipsen ibid. Huilcke for^{ne} viij trofaste Dannemend ther alle endrectligen vindede alle Ord och Artickler, som forskreffuet staar, och vy for^{ne} desligeste thet bekiender meth vores beseglingher neden paa thette vort offne breff. Datum anno, die et loco vt supra.

Fire Segl ere paatrykte. Dette saa vel som de øvrige Breve i denne Sag findes i Originaler i Fyns Bispearkiv, Gudme Hrd., 25.

Efter dette sidste Skridt fra Sognebeboernes Side har Biskoppen formodentlig opgivet sin Modstand, da det vides,

at **Hans Frandsen** virkelig blev **Præst** i **Gislev**, i hvilken **Stilling** han forblev til sin **Død 1595**. **Biskop Jakob Madsen** omtaler ham som »en lang, hvid Mand med en stærk Røst«.